
GELLÉRFI GERGŐ

Most én beszélek!

Iuvenalis 1. szatírájának fordítása¹

Az *Antikvitás & Reneszánsz* előző kötetében Iuvenalis 3. szatírájának prózafordítását közöltem² azzal a céllal, hogy a latin nyelvet nem ismerők számára elérhető legyen a szatíraköltő egyik legfontosabb költeménye a legfrissebb teljes magyar fordításnál³ pontosabb, közérthetőbb, s a narrátor indulatait, a szatirikus gúnyt hitelesebben tükröző formában – amire a metrikus helyett választott prózai fordítás ad lehetőséget.

A következőkben Iuvenalis programverse, az 1. szatíra jegyzetelt fordítását teszem közzé. A költeményben erős a metapoétikai reflexió, Iuvenalis verseinek témájáról, stílusáról és célpontjairól is határozott, ars poétikus állásfoglalásokat fogalmaz meg. Életművének első célpontjai az elcsépeelt mitológiai témákat feldolgozó kortárs költők, s velük szembe helyezkedve jelöli ki saját útját: Lucilius követőjeként kíván a „szatíra mezején vágdatni”. A valóságot ábrázoló költészet programjához, az „utcán heverő” téma bemutatásához kizárólag ez a műfaj illik, Iuvenalis ennek ellenére nem mond le az eposzköltészet egyes sajátosságairól, így az emelkedett stílusról, epikus allúziókról, hasonlatokról és körülírásokról, illetve mitológiai alakok és történetek megidézéséről – utóbbiakat rendre kontrasztív funkcióval, a hősi múlt és a dekadens jelen közti kontraszt szemléltetésére. Ami pedig a célpontokat illeti: Iuvenalis *interlocutora* intését mintegy szándékosan félreértve nem mitológiai té-

---

¹ A publikáció az MTA-SZTE Antikvitás és Reneszánsz: Források és Recepció Kutatócsoport (TK2016-126) és a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával jelent meg.

² GELLÉRFI (2019).

³ MURAKÖZY (1964).

mák feldolgozásával kívánja saját testi és egzisztenciális biztonságát megőrizni, hanem már elhunyt személyek pellengérre állításával, ahogy azt a szatíra zárómondatában megfogalmazza.⁴

A szöveg lefordításakor a fő szempont a narrátor indulatainak és gondolatmenetének pontos visszaadása volt – lehetőség szerint szó szerinti fordítással, ahol pedig ez túlságosan magyartalan megfogalmazást eredményezett volna, ott a pontos tartalmi megfelelést tartottam szem előtt. A szöveg jegyzetelésében mértékletességre törekedtem, a tulajdonnevek többségén túl csak azokhoz a helyekhez fűztem magyarázatot, amelyek jegyzet híján nehezen érthető utalásokat tartalmaznak.⁵

Felhasznált irodalom

BRAUND 1996	S. M. BRAUND, <i>Juvenal Satires Book I</i> , Cambridge, 1996.
CLAUSEN 1959	W. V. CLAUSEN (ed.), <i>A. Persi Flacci et D. Iuni Iuvenalis Saturae</i> , Oxford, 1959.
COURTNEY 1980	E. COURTNEY, <i>A Commentary on the Satires of Juvenal</i> , London, 1980.
FERGUSON 1987	J. FERGUSON, <i>A Prosopography to the Poems of Juvenal</i> , Brussels, 1987.
GELLÉRFI 2018	GELLÉRFI G., <i>Allúziós technika és műfaji hatások Iuvenalis szatíráiban</i> , Budapest, 2018.
GELLÉRFI 2019	GELLÉRFI G. (ford.), <i>Elhagyom a várost! Iuvenalis 3. szatírájának fordítása</i> , <i>Antikvitás & Reneszánsz</i> , 3 (2019), 132–145.
MURAKÖZY 1964	MURAKÖZY GY. (ford.), <i>Decimus Iunius Iuvenalis szatírái</i> , Budapest, 1964.

---

⁴ Az 1. szatíráról ld. részletesen GELLÉRFI (2018: kül. 102–106; 118–122; 145–156) és az ott hivatkozott szakirodalmakat.

⁵ A jegyzetek írásánál COURTNEY (1980) és BRAUND (1996) kommentárjára, valamint FERGUSON (1987) proszopográfiájára támaszkodtam. A latin szöveget CLAUSEN (1959) kiadásából idézem.

*D. Iunii Iuvenalis Saturae***SATVRA I**

Semper ego auditor tantum? numquamne reponam
 uexatus totiens rauci Theseide Cordi?
 inpune ergo mihi recitauerit ille togatas,
 hic elegos? inpune diem consumpserit ingens
 Telephus aut summi plena iam margine libri 5
 scriptus et in tergo necdum finitus Orestes?
 nota magis nulli domus est sua quam mihi lucus
 Martis et Aeoliis uicinum rupibus antrum
 Vulcani; quid agant uenti, quas torqueat umbras
 Aeacus, unde alius furtivae deuehat aurum 10
 pelliculae, quantas iaculetur Monychus ornos,
 Frontonis platani conuolsaque marmora clamant
 semper et adsiduo ruptae lectore columnae.
 expectes eadem a summo minimoque poeta.
 et nos ergo manum ferulae subduximus, et nos 15
 consilium dedimus Sullae, priuatus ut altum
 dormiret. stulta est clementia, cum tot ubique
 uatibus occurras, periturae parcere chartae.
 cur tamen hoc potius libeat decurrere campo,
 per quem magnus equos Auruncae flexit alumnus, 20
 si uacat ac placidi rationem admittitis, edam.

¹ A mitikus Theseus királyról szóló, a cím és a téma alapján alkalmasint epikus mű.

² Római környezetben játszódó komédia – szemben a görög témát feldolgozó *fabula palliata*val.

³ Tragikus hősök, egyúttal tragédiacímek. A tekercs széle és hátoldala alapvetően nem volt alkalmas arra, hogy írjanak rá.

⁴ A valós téma ábrázolásának programja a mitológiai tematikával szembeállítva hasonlóképp jelenik meg a vergiliusi *Georgica* 3. könyvének nyitányában.

*Iuvenalis 1. satírája***Most én beszélek!**

[1] Én mindig csak másokat hallgassak? Soha ne álljak bosszút a rekedt Corduson, aki oly sokszor gyötört *Theseisével*?¹ Hát büntetlenül szavaljon nekem az egyik togatákat,² a másik meg elégiákat? S büntetlenül eméssze el egész napom a hatalmas *Telephus* vagy a tekercs margóit is elfoglaló, sőt a hátoldalán sem befejezett *Orestes*?³ A saját házát sem ismeri úgy senki, ahogy én ismerem Mars ligetét és Vulcanus barlangját Aeolus szirtjei mellett!⁴ Hogy mit tesznek a szelek, mely árnyakat ítéli kínzásra Aeacus,⁵ honnan szállította el az a másik a lopott irhácska aranyát,⁶ mekkora kőrisfákat hajigál Monychus⁷ – ettől visszhangzanak szüntelenül Fronto platánfái és a vonagló szobrok. Már az oszlopok is megrepedtek az állandó felolvasásoktól! Ugyanerre számíthatsz a legnagyobb és a legkisebb költőtől...

[15] Persze egykor én is a pálca alá tartottam a kezem, én is tanácsoltam Sullának, hogy vonuljon vissza és aludjon nyugodtan.⁸ Ostobaság lenne megkegyelmezní az amúgy is pusztulásra ítélt papírnak, amikor lépten-nyomon költőkbe botlasz. De hogy én miért akarok inkább a satíra mezején vágatni, melyen egykor Aurunca nagy szülötte hajtotta lovait?⁹ Ha ráérték, és nyugodtan meghallgattok, elmondom.

⁵ Aiginai király, halálát követően a három alvilági bíra egyike Rhadamanthus és Minos mellett.

⁶ Demitizáló utalás Iasonra, az Argonauták vezetőjére, aki megszerezte az aranygyapjút Kolchisból.

⁷ A lapithák elleni küzdelemben Caeneust fákkal betemető kentaurok egyike.

⁸ Iuvenalis retorikai képzettségére utal: a Kr. e. 1. századi *dictator*, Sulla visszavonulásra bírása a tanácsadó mintabeszédek gyakori témája volt.

⁹ Lucilius, a műfajalapító, a satíráköltő archetípusa. Iuvenalis a műfaji elődök közül a legtöbb szempontból hozzá áll a legközelebb.

cum tener uxorem ducat spado, Meuia Tuscum
 figat aprum et nuda teneat uenabula mamma,
 patricos omnis opibus cum prouocet unus
 quo tondente grauis iuueni mihi barba sonabat, 25
 cum pars Niliacae plebis, cum uerna Canopi
 Crispinus Tyrias umero reuocante lacernas
 uentilet aestiuum digitis sudantibus aurum
 nec sufferre queat maioris pondera gemmae,
 difficile est saturam non scribere. nam quis iniquae 30
 tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat se,
 causidici noua cum ueniat lectica Mathonis
 plena ipso, post hunc magni delator amici
 et cito rapturus de nobilitate comesa
 quod superest, quem Massa timet, quem munere palpat 35
 Carus et a trepido Thymele summissa Latino;
 cum te summoueant qui testamenta merentur
 noctibus, in caelum quos euehit optima summi
 nunc uia processus, uetulae uesica beatae?
 unciolam Proculeius habet, sed Gillo deuncem, 40
 partes quisque suas ad mensuram inguinis heres.
 accipiat sane mercedem sanguinis et sic
 palleat ut nudis pressit qui calcibus anguem
 aut Lugudunensem rhetor dicturus ad aram.
 quid referam quanta siccum iecur ardeat ira, 45
 cum populum gregibus comitum premit hic spoliator
 pupilli prostantis et hic damnatus inani
 iudicio? quid enim saluis infamia nummis?
 exul ab octaua Marius bibit et fruitur dis
 iratis, at tu uictrix, prouincia, ploras. 50

¹⁰ Akár valódi vadászatról, akár az arénában rendezett *venatió*ról van szó, a narrátor alapvetően férfiakhoz illő szerepben jeleníti meg az egyébként ismeretlen nőt.

¹¹ Egyiptomi város a Nílus-deltában, amely Iuuenalis három versében is megjelenik, egyaránt negatív konnotációkkal.

¹² A 4. szatírában részletesen bemutatott egyiptomi származású úrgazdag, Domitianus belső körének tagja.

[22] Amíg a puhány eunuch megnősülhet, amíg Mevia etruszk vadkant döfhet le,¹⁰ s csupasz keblén tarthatja dárdáit, amíg minden előkelőt lekörözhet vagyonával az, ki egykor kemény, sercegő szakállam nyírta, amíg a nílusi aljanép fia, e canopusi¹¹ rabszolga, Crispinus¹² izzadó ujján akkora nyári gyűrűt forgat, hogy ha csak egy kicsivel nagyobb lenne, már el se bírná az ékkő súlyát, s vállán bíbor köpenyét igazgatja, addig nehéz nem írni szatírárt!

[30] Hát ki képes oly acélidegzettél túrni e város igazságtalanságait, hogy vissza tudja fogni magát, amikor a zugügyvéd Matho egymaga kitölti új hordszékét, nyomában meg jön a besúgó, ki elárulta befolyásos barátját, s készen áll, hogy elorozza mindazt, ami még megmaradt a felzabált nemesi vagyonból? Tőle retteg Massa, Carus ajándékokkal kényezteteti,¹³ akárcsak Thymele, kit a remegő Latinus küldött.¹⁴ Vagy tán visszafogod magad, amikor azok löknek félre, kik az éj leple alatt vívták ki helyüket a végrendeletekben, akik a legkiválóbb úton emelkednek az égig: egy gazdag öregasszony bukszáján át? Proculeiusnak egy tizenketted rész jut, Gillónak meg tizenegy. Ki-ki ágyéka méretei szerint örökölhet! Vigye hát a vére bérét, és sápadjon úgy, mint ki csupasz talppal kígyóra lépett, vagy mint a lugdunumi oltár mellett beszélni készülő szónok!¹⁵

[45] Miért is mondjam, micsoda harag aszalja májam, amikor kísérete hadával tör utat magának a férfi, aki gyámfiát áruba bocsátotta és kifosztotta, vagy ez a másik, kit hiába ítélték el? Mit számít a megvetés, ha a pénzed megmarad? Számúzték Mariust,¹⁶ de már délután vedel, és még örül is az istenek haragjának! Te meg, győztes provincia, zokogsz...

¹³ Baebius Massa és Mettius Carus két hírhedt besúgó Domitianus korából – az előbbi bevádoló Herennius Senecio kivégzéseért utóbbi tehető felelősség elsősorban.

¹⁴ Latinus kedvelt *mimus*-színész volt Domitianus alatt – a szavak feltehetőleg egy darabra utalnak.

¹⁵ A Drusus által Kr. e. 12-ben felállított Augustus- és Róma-oltárnál rendezett szónoki versenyt Caligula, ahol a veszteseknek megalázó büntetéseket helyeztek kilátásba.

¹⁶ Marius Priscus africai proconsul Kr. u. 100-ban ítélték száműzésre a provinciában elkövetett kegyetlenkedések és egyéb bűnök miatt – a narrátor azon méltatlankodik, hogy Marius az ítélet ellenére kitűnő anyagi helyzetnek örvendett. Elítélése egyúttal a szatíra keletkezésének *terminus post quem*-jét is jelenti.

haec ego non credam Venusina digna lucerna?
 haec ego non agitem? sed quid magis? Heracleas
 aut Diomedee aut mugitum labyrinthi
 et mare percussum puero fabrumque uolantem,
 cum leno accipiat moechi bona, si capiendi 55
 ius nullum uxori, doctus spectare lacunar,
 doctus et ad calicem uigilanti stertere naso;
 cum fas esse putet curam sperare cohortis
 qui bona donauit praesepibus et caret omni
 maiorum censu, dum peruolat axe citato 60
 Flaminiam puer Automedon? nam lora tenebat
 ipse, lacernatae cum se iactaret amicae.
 nonne libet medio ceras implere capaces
 quadriui, cum iam sexta ceruice feratur
 hinc atque inde patens ac nuda paene cathedra 65
 et multum referens de Maecenate supino
 signator falsi, qui se lautum atque beatum
 exiguis tabulis et gemma fecerit uda?
 occurrit matrona potens, quae molle Calenum
 porrectura uiro miscet sitiente rubetam 70
 instituitque rudes melior Lucusta propinquas
 per famam et populum nigros efferre maritos.
 aude aliquid breuibz Gyaris et carcere dignum,
 si uis esse aliquid. probitas laudatur et alget;
 criminibus debent hortos, praetoria, mensas, 75
 argentum uetus et stantem extra pocula caprum.
 quem patitur dormire nurus corruptor auarae,
 quem sponsae turpes et praetextatus adulter?
 si natura negat, facit indignatio uersum
 qualemcumque potest, quales ego uel Cluuienus. 80

¹⁷ Venusia híres születtére, a műfaji elődre, Horatiusra utal, aki saját bevallása szerint (*Ep.* 2, 1, 112–113) már napkelte előtt dolgozott – s egyúttal a sötét sarkok (s az ott rejtő sötét bűnök) megvilágítására is.

¹⁸ Daedalus és Icarus alakját és történetét idézik meg e szavak.

¹⁹ Kontrasztteremtő névátvitel Achilles kocsihajtója és a családi vagyont elherdáló ifjú között.

[51] És ezeket ne tartsam méltónak a venusiai lámpására?¹⁷ Ne ezekkel foglalkozzam? Hát akkor kikkel? Heraclesekkal, Diomedesekkel, a labirintus bőgésével, a fiú-ütötte tengerrel és a repülő áccsal?¹⁸ Mikor a férj kerítőként örököl attól, ki elcsábította feleségét – már ha az asszonynak nincs hozzá joga –, mert remekül tudja a plafont bámulni, s ébren horkolni a borospohár felett? Mikor Automedonként suhan végig gyors szekérével a Flaminian az ifjú,¹⁹ ki minden pénzét lovakra herdálta, és semmije sincs már ősei vagyonából, mégis azt hiszi, hogy hadvezetést remélhet? Kezében tartja a gyeplőt, és úgy illeti magát csuklyába bújt kedvese előtt!

[63] Ugye te is szívesen töltened meg falánk írótaábláid akár az utcasarkon, amikor hat ember vállán utazik egy hamis irat ellenjegyzője? A hordszék függőnye jobbról-balról nyitott, szinte teljesen kitarulkozik – nagyon emlékeztet a heverő Maecenasra, csak hogy ő rövid iratokkal és egy nedves pecsétgyűrűvel²⁰ tette magát gazdaggá és előkelővé! Amonnan közelít egy hatalmas asszony, ki békamérget önt a könnyű calesi borba, hogy szomjas férjének adja, s Lucustánál²¹ különb módon tanítja tudatlan rokonait, hogy temessék el elkéült hitvesüket, miközben a nép róluk pusmog.

[73] Merészelj olyat tenni, amiért Gyara szűkös szigetére küldenek,²² vagy bezárnak, ha akarsz lenni valami. Dicsérik a jó erkölcsöt, de attól még megfagysz! A bűnözőknek jár a kert, a birtok, a terített asztal, a míves ezüst és a kecskedísz a serleg peremén. Ugyan ki tud itt aludni, miközben az após megrontja kapzsi menyét, félrelépnek a menyasszonyok, s már az ifjak is férjezett nőket csábítanak el? Ha a tehetségem nem elég, majd a felháborodás írja a verset, bármilyet is tud, akár olyat, mint én, akár olyat, mint Cluvienus.²³

²⁰ A pecsétgyűrűt benedvesítették, hogy a viasz ne ragadjon rá (ld. pl. Ov. *Am.* 2, 15, 16).

²¹ Hírhedt méregkeverő Nero-korából – Suetonius utal arra, hogy tanítványai is voltak (Nero 33).

²² Elhagyott, kicsiny sziget (mai nevén Gioura vagy Gyaros) az Égei-tengeren, amelyet még a 20. században is használtak börtönszigetként.

²³ Egyébként ismeretlen szerző – a szerénység minden bizonnyal színlelt.

ex quo Deucalion nimbis tollentibus aequor
 nauigio montem ascendit sortesque poposcit
 paulatimque anima caluerunt mollia saxa
 et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas,
 quidquid agunt homines, uotum, timor, ira, uoluptas, 85
 gaudia, discursus, nostri farrago libelli est.
 et quando uberior uitiorum copia? quando
 maior auaritiae patuit sinus? alea quando
 hos animos? neque enim oculis comitantibus itur
 ad casum tabulae, posita sed luditur arca. 90
 proelia quanta illic dispensatore uidebis
 armigero! simplexne furor sestertia centum
 perdere et horrenti tunicam non reddere seruo?
 quis totidem erexit uillas, quis fercula septem
 secreto cenauit auus? nunc sportula primo 95
 limine parua sedet turbae rapienda togatae.
 ille tamen faciem prius inspicit et trepidat ne
 suppositus uenias ac falso nomine poscas:
 agnitus accipies. iubet a praecone uocari
 ipsos Troiugenas, nam uexant limen et ipsi 100
 nobiscum. 'da praetori, da deinde tribuno.'
 sed libertinus prior est. 'prior' inquit 'ego adsum.
 cur timeam dubitemue locum defendere, quamuis
 natus ad Euphraten, molles quod in aure fenestrae
 arguerint, licet ipse negem? sed quinque tabernae 105
 quadringenta parant. quid confert purpura maior
 optandum, si Laurenti custodit in agro
 conductas Coruinus ouis, ego possideo plus
 Pallante et Licinis?' expectent ergo tribuni,
 uincant diuitiae, sacro ne cedat honori 110
 nuper in hanc urbem pedibus qui uenerat albis,

²⁴ Az özönvíz a mitológiai vaskor kezdete.

²⁵ Latinul *sportula*, szó szerint „kosárka”. A korábbi szokást, miszerint a kliensek szolgálataik fejébe meghívást nyertek a patrónus lakomáira, egy jóval személytelenebb váltotta fel: a meghívás szerint „elvitelre” kaptak ételt (innen a név), majd később már pénzt osztottak nekik – jellemzően 25 *ast*, azaz 100 *quadranst*.

[81] Azóta, hogy a felhők megemelték a tengert, s Deucalion kikötötte hajóját a hegyen,²⁴ majd jóslatot kért, és lassacskán lélek melegítette át a meglágyult köveket, Pyrrha pedig bemutatta férjeiknek a meztelen lányokat, amit csak tesznek az emberek, óhaj, félelem, harag, vágy, öröm, ide-oda futkosás – mindezekkel etetem könyvecskémet.

[87] Hát mikor dúskáltunk ennyire a bűnökben? Mikor tárta szélesebbre zsebeit a kapzsiság? Mikor tüzelte fel így a kockajáték a lelkeket? Már nem csak egy kis erszénykével ülünk le játszani az asztalhoz, teljes vagyonunkat tesszük kockára. Micsoda hősi küzdelmeket látunk a fegyveres pénztárnok körül! Hát nem kész téboly százezreket eljátszani, miközben fázó szolgálótól még egy köpenyt is sajnálsz?

[94] Ugyan, mely őszünk épített ennyi villát, melyikük költötte el titokban hétfogásos lakomáját? Most így tesznek, s csak némi konc kerül a küszöbre az előkelő csürhének, hogy azon marakodjanak.²⁵ De azért előbb megnézi az arcodat az úr, hisz aggódik, nehogy más helyett, hamis néven kérd a jussod. Ha felismer, akkor persze kapsz te is. Megparancsolja a kikiáltónak, hogy hívja előre a trójai előkelőket,²⁶ hiszen ők is a küszöbét koptatják velünk együtt: „Előbb a praetornak adj, aztán a tribunusnak!”

[102] Csakhogy a felszabadított rabszolga előbb áll a sorban. „Én voltam itt előbb” – mondja. „Lehet, hogy az Euphrates partján születtem, nem is tagadhatom, látszik az ablaknyi lyukakról nőies fülemen, de miért félnék, miért tétováznék megvédeni a helyem? Viszont van öt kocsmám, négyszázezret keresek velük. Miért vágynék az ő bíbor togájára, ki Laurentum mezején őrzi bérelt nyáját, mikor nekem több pénzem van Pallasnál és a Licinus-féléknél is?”²⁷ Várjanak csak a tribunusok, üljön tort felettük a gazdagság, nehogy a szent tisztségnek utat engedjen ő, ki a minap még fehér lábbal érkezett a városba.²⁸

²⁶ A kifejezéssel Iuvenalis a *sportuláért* járuló előkelő személyek megalázott helyzete, s vélt származásuk közötti kontrasztot hangsúlyozza.

²⁷ Pallas Claudius (vagy édesanyja) szabadosa, aki Tacitus tanúsága szerint hatalmas, háromszázmillió sestertius vagyonnal rendelkezett. Licinus szintén szabados, akit Augustus szabadított fel Caesar végrendelete nyomán, vagyonát Gallia *procuratoraként* gyűjtötte össze.

²⁸ A külföldről behozó rabszolgák lábát krétával (vagy gipszporral) jelölték meg.

quandoquidem inter nos sanctissima diuitiarum
 maiestas, etsi funesta Pecunia templo
 nondum habitat, nullas nummorum ereximus aras,
 ut colitur Pax atque Fides, Victoria, Virtus 115
 quaeque salutato crepitat Concordia nido.
 sed cum summus honor finito computet anno,
 sportula quid referat, quantum rationibus addat,
 quid facient comites quibus hinc toga, calceus hinc est
 et panis fumusque domi? densissima centum 120
 quadrantes lectica petit, sequiturque maritum
 languida uel praegnas et circumducitur uxor.
 hic petit absenti nota iam callidus arte
 ostendens uacuam et clausam pro coniuge sellam.
 'Galla mea est' inquit, 'citius dimitte. moraris? 125
 profer, Galla, caput. noli uexare, quiescet.'
 ipse dies pulchro distinguitur ordine rerum:
 sportula, deinde forum iurisque peritus Apollo
 atque triumphales, inter quas ausus habere
 nescio quis titulos Aegyptius atque Arabarches, 130
 cuius ad effigiem non tantum meiere fas est.
 uestibulis abeunt ueteres lassique clientes
 uotaque deponunt, quamquam longissima cenae
 spes homini; caulis miseris atque ignis emendus.
 optima siluarum interea pelagique uorabit 135
 rex horum uacuisque toris tantum ipse iacebit.
 nam de tot pulchris et latis orbibus et tam
 antiquis una comedunt patrimonia mensa.
 nullus iam parasitus erit. sed quis ferat istas
 luxuriae sordes? quanta est gula quae sibi totos 140
 ponit apros, animal propter conuiuia natum!
 poena tamen praesens, cum tu deponis amictus
 turgidus et crudum pauonem in balnea portas.
 hinc subitae mortes atque intestata senectus.
 it noua nec tristes per cunctas fabula cenas; 145
 ducitur iratis plaudendum funus amicis.

²⁹ Az egyetlen lehetséges magyarázat, hogy a római Concordia-templomok valamelyikén fészket raktak a gólyák, így a Concordiát köszöntők a gólyáktól „kaptak választ”.

[112] Mert hát minálunk a legszentebb dolog a vagyon, bár temploma még nincs a mocskos Pénznek, sem oltára az érméknek, ahogy a Békének, a Hűségnek, a Győzelemnek és az Erénynek – vagy az Egyetértésnek, mely visszakelepel, ha köszöntik a fészket.²⁹ De amíg év végén egy főtisztviselő is számolgatja, hogy mennyi jött be az alamizsnából, mit tegyenek alattvalói, akiknek ebből lenne ruhája, saruja, étele és tűzifája? Teletömött hordszékek érkeznek a száz-száz érméért, beteg és terhességtől bágyadt asszonyokat is körbehurcolnak férjük után. Egy másik meg nagy ravaszul üres, bezárt hordszékére mutat felesége helyett, s így szól: „Bent van Galla. Gyorsan add mindkettőnk jussát! Haladj már! Jaj, Galla, hát dugd ki fejed... De inkább ne zavard, alszik!”³⁰

[127] Az egész nap szépen rendben zajlik. Alamizsna, aztán irány a fórum, s a jogban szerfelett jártas Apollo,³¹ no meg a hadvezérek dicső szobrai, melyek közé nem szégyellte sajátját is odaállítani az az egyiptomi senki, valami vámtisztviselő, akinek képását nem csak levizelni kellene...³²

[132] Végül aztán hazamennek az öreg megfáradt alattvalók az urak előcsarnokaiból, s feladják vágyaikat. Bármily sokáig is bíztak benne, hogy ehetnek a lakomából, káposztát és tűzifát vesznek a szerencsétlenek. Eközben királyuk egymaga nyeli el erdő s tenger legjobb falatjait, egyedül fekszik az üres heverőkön. Bizony, e sok széles, gyönyörű régi asztal körül egy-egy lakomán egész vagyonokat emésztene el! Hamarosan egy élősd se marad körülöttük... Hiszen ki is tudná elviselni ezt az undorító pazarlást? Mondd, mekkora torok az, mely egész vadkanokat nyel el, holott egy-egy ilyen állat elegendő egy lakomára is?! De hamar jön a büntetés, mikor pucérra vetkőzöl, te dagadék, és emésztetlen pávahússal hasadban ülsz be a forró fürdőbe.³³ Ettől halnak meg oly hirtelen, végredelet nélkül. Aznap este minden asztalnál hallják a hírt, s a temetésen örvendeznek haragvó „barátai”.

³⁰ Ti. személyesen kellett megjelenni a *sportula* átvételéhez.

³¹ Az Augustus-fórumon álló Apollo-szobor közelében rengeteg úgy zajlott, így volt alkalma „kitanulni” a jogtudományt.

³² A zsidó származású Tiberius Iulius Alexander, aki valószínűleg hivatalosan Titus Kr. u. 70-es júdeai hadjáratában vállalt szerepéért kapta meg ezt az elismerést – de a valóság Vespasianus trónra kerülésének támogatása volt.

³³ Columella (pr. 16.) és az idősebb Plinius (*Nat.* 29, 26.) is figyelmeztet a lakoma utáni fürdőlátogatás veszélyeire.

nil erit ulterius quod nostris moribus addat
 posteritas, eadem facient cupientque minores,
 omne in praecipiti uitium stetit. utere uelis,
 totos pande sinus. dices hic forsitan 'unde 150
 ingenium par materiae? unde illa priorum
 scribendi quodcumque animo flagrante liberet
 simplicitas? "cuius non audeo dicere nomen?
 quid refert dictis ignoscat Mucius an non?"
 pone Tigillinum, taeda lucebis in illa 155
 qua stantes ardent qui fixo gutture fumant,
 et latum media sulcum deducit harena.'
 qui dedit ergo tribus patruis aconita, uehatur
 pensilibus plumis atque illinc despiciat nos?
 'cum ueniet contra, digito compesce labellum: 160
 accusator erit qui uerbum dixerit "hic est."
 securus licet Aenean Rutulumque ferocem
 committas, nulli grauis est percussus Achilles
 aut multum quaesitus Hylas urnamque secutus:
 ense uelut stricto quotiens Lucilius ardens 165
 infremuit, rubet auditor cui frigida mens est
 criminibus, tacita sudant praecordia culpa.
 inde ira et lacrimae. tecum prius ergo uoluta
 haec animo ante tubas: galeatum sero duelli
 paenitet.' experiar quid concedatur in illos 170
 quorum Flaminia tegitur cinis atque Latina.

³⁴ Nem meghatározható személy, valószínűleg csak egy „akárkit” jelöl, vagy esetleg Lucilius egy elveszett szöveghelyére utal (illetve idézi azt).

³⁵ Ofonius Tigellinus (vagy Tigellinus) Kr. u. 62-től *praefectus praetorio*, a kései Nero-kor egyik legbefolyásosabb, kegyetlenségéről hírhedt személye – természetesen általános-ságban értendő: „Támadj csak meg egy befolyásos személyt...”

[147] Nem tud már az utókor mit hozzátenni erkölcsünkhez, fiaink tettei és vágyai se lesznek különbek. Minden bűn a tetőpontjára hágott. Kibontom hát vitorlám, szélesre tárom ölét! Ekkor talán azt kérded: „Honnan az erő, mit e téma igényel? Honnan a lánglelkű régiek szabadsága, kik bárkit megnevezhettek, akit csak akartak?” Aztán ugyan kit ne nevezzek meg? Mit érdekel az engem, tetszik-e Muciusnak,³⁴ amit írok, vagy sem?

[155] „Vedd csak elő Tigillinust,³⁵ fáklyaként fénylesz majd a barázdában az aréna közepén, ahol állva égetik meg az oszlophoz kötött embereket!” Tehát utazzon hatalmas tollpárnán, s onnan nézzen le ránk, ki három nagybátyját mérgezte halálra? „Ha szembejön, fékezd a nyelved, különben lesz egy vádlód, ki rád mutat: »Ő az!« Nyugodtan összeeresztheted Aeneast a vad rutulusszal, senki nem törődik a sebzett Achilleszel vagy a sokat keresett Hylasszal, ki követte korsóját.³⁶ De valahányszor felmordul, mintha kardot rántana, a lángoló Lucilius, elpirul ezt hallván, kinek szíve saját bűneitől borzad, s mellén kiütközik a veríték titkolt vétkei miatt. Aztán jön a harag, jön a könny. Jól forgasd meg hát ezt lelkedben, még a kürtszó előtt: harci sisakban már késő a bánat.” Akkor kipróbálom, mit szabad írnom azokról, kiknek hamvait már a Flaminia és a Latina fedi.³⁷

---

³⁶ Mitológiai eposzok témái, a nyitányhoz hasonlóan szembeállítva a iuvenalisi költészettel.

³⁷ A Rómából kivezető utak mente gyakori temetkezőhely volt.